VICTOR CIRIMPEI

Institutul de Filologie
(Chişinău)

REFLEXE DE VORBĂ TRACICĂ PE PARCURS DE MILENII ÎN LIMBILE DIFERITOR POPOARE

Abstract. The author examines the nature of usability of a Thracian (Indo-European) glosse over the millennia (with inherent grammatical and semantic evaluation) with the Illyrians, the Geto-Dacians, the Romanians, Bulgarians, Serbians, Russians. The author also indicates the presence of the same glosses with Afro-Asiatic languages, on the basis of research revealing a number of new scientific certainties.

Keywords: Afro-Asiatic speakers, adjective, Albanian, anthroponomastic, archaic, argument, army, atrophy, Balkan, Bulgarians, ceramic, cohabitation, community, configuration, conglomerate, connotation, Dacians, derivative, energizing, English, epigraphic, equivalent, ethno-folk, ethnological, etymologic, extension, genetic, geographic, Getes, Gheg (Albanian dialect), graphemes, Greeks, Illyrians, incineration, Indo-European, inscription, interpretation, Istro-Romanians, italic, language, Latin, lexeme, linguistic, Lithuanians, logical, magnificent, martyr, memory, micro-research, millennium, myth, mythological, name, nation, native, nature, Nostratic, object, obligatory, obscure, onomastics, Paleolithic, Phoenicians, philological, postulate, prefixoid, pre-Romans, pre-Russians, Prusians, really, reflex, religious, remembered, reminiscence, ritual, Romanians, Russians, sacred, semasiological, Semitic, Serbians, Slavic, specification, subject, substrate, suffixoid, stamp, Thracians, tribe, Ugarits, vocabulary, word.

Încercăm să demonstrăm, pe următoarele cîteva* pagini, prezenţa milenară a unei vorbe tracice, specificul zicerii şi al sensului ei, în limbile diferitor popoare antice, medievale şi de astăzi.

§ 1

În prima jumătate a mileniului III (pe la 2500 î. Hr.) în sud-estul Peninsulei Balcanice, pe unde este acum regiunea montană Strandja a Bulgariei, un rege de al tracilor, cu numele **Il** (ceea ce la ai săi, precum şi la alte popoare, ca fenicienii şi ugariţii, însemna „puternic/tare", „voinic"), a înălţat un oraş-cetate, zis **Il**u („Puternicul"), ştiindu-se de încă trei orăşele cu aceeaşi denumire în spaţiul tracic al Peninsulei Balcanice; peste vreo sută de ani alt rege trac, purtînd acelaşi nume (de culoare semantică, observăm, dorită oricărui om), a întemeiat vestita în istorie cetate **Il**ion (un *Ilu* grecizat-feminizat: ’Ίλιον), zisă şi Troia, în partea nord-vestică a Asiei Mici, la 5-6 km de litoralul Mării Egee, aproape de poarta sudică a trecătorii Dardanele[1].

Acelaşi cuvînt a stat, credem, la baza numelui ***il****irilor* (circa 100 de triburi în vestul şi nord-vestul Peninsulei Balcanice, mileniul II î. Hr.), consemnaţi de „părintele istoriei" Herodot în sec. V î. Hr.; ca urmare − şi la cel de ***Il****iria*, ţară a „voinicilor".

BDD-A6765 © 2013 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:46 UTC)

Afară de numele *ilirilor*, am putea lua în cîmpul cercetării (fără destule dovezi acum), ca posibilă includere a lexemului dat şi în denumirea unei vechi formaţiuni tribale tracice − *corp**il**i*, mileniul I î. Hr., din acelaşi areal geografic, pe dreapta cursului de jos al rîului, azi bulgăresc, Mariţa[2].

§ 2

Un caz remarcabil de prezenţă în limba geto-dacilor a valoroasei vocabule tracice, la circa 2700 de ani după amintitul mai sus, ca sigur, substantivul comun *il* din sud-estul Peninsulei Balcanice (trecuse două veacuri), constă în conservarea cuvîntului dat în *inscripţii* cu litere asemănătoare celor latine, marcate în relief pe anumite obiecte ceramice, descoperite arheologic pe teritoriul României: una − ca o pereche de cuvinte, pe lut ars din sec. I-II, în Munţii Orăştiei (Carpaţii Sudici), şi alta − ca un cuvînt zgîriat pe lut ars din sec. II-III, în Subcarpaţii Moldovei (documentarea, în continuare).

Mai la concret − sîntem de părere că una din aceste inscripţii, cu şirul de majuscule PERSCORILO aidoma unui cuvînt fixat în ştanţă şi apăsat în pasta încă moale, de pînă la întărire prin ardere, a exteriorului unui obiect argilos cultual de forma unei cupe conice fără picior (înălţimea 80 cm, diametrul gurii 1,25 m), din sec. I-II, găsit ca fragmente în 1803[3] şi 1954[4] pe locul fostei capitale dacice Sarmizegetusa (în preajma actualului sat Grădiştea Muncelului/Grădiştea de Munte/Dealul Grădiştii, jud. Hunedoara), cuprinde nu un singur cuvînt, cum ar părea cuiva[5], nici două (ca *scriptura continua* − PER şi SCORILO − „fiul lui Scorilo” ar fi regele dac Decebal [apropo, perechea primei ştampile cuprinde literele: DECEBALVS], cum au descifrat/acceptat mulţi exegeţi şi oameni de cultură, concluzia persistînd în lucrări de profil istoric, manuale, tratate academice şi enciclopedii[6]; deşi au fost şi opinii rezervate[7]), ci trei, adică PER, SCOR şi **IL**O, acestea însemnînd (susţinem de mulţi ani): PENTRU CENUŞA-ZGURĂ A VITEJILOR/EROILOR ‹căzuţi în lupte, după ritualul de atunci al incinerării şi pomenirii morţilor›[8].

Îmbinarea de litere SCOR**IL**O, fără PER, e „scrisă” (zgîriată/scrijelată) pe un fragment ceramic dacic din sec. II-III, descoperit lîngă satul Borniş, jud. Neamţ[9] (DECEBALVS, ca însemn calendaric regal, credem, nu putea fi, Decebal se sfîrşise din viaţă).

§ 3

Lingvistic, substantivul tracic *il*, cu sensul arhaic uitat (*puternic, voinic*), pus după un apelativ de gen masculin, era perceput peste veacuri ca sufix masculin (de facto fiind un sufixoid) al apelativului, astfel figurînd în onomastica bulgară: Бо**ил**, Бож**ил**, Бра**ил**, Бързи**л**, Момч**ил**, Дойч**ил**, Добр**ил**, Во**ил**, Герг**ил**, Драго**ил**, Радо**ил**, Страш**ил** şi alţii[10]; română: Murg**il**ă, Ser**il**ă, Nopt**il**ă, Zor**il**ă, Fug**il**ă, Buz**il**ă, Fom**il**ă, Negr**il**ă, Corn**il**ă, Ţint**il**ă, Zgribur**il**ă, Gheţ**il**ă, dar şi Cop**il** (român din Serbia, sec. XIV) şi alţii[11]; a ruşilor: Мужи**л**о, Буди**л**о, Верби**л**о, Верзи**л**о, Ветри**л**о, Води**л**о, Гости**л**о, Дури**л**о, Добри**л**о, Души**л**о, Жереби**л**о, Звони**л**о, Кути**л**о, Мази**л**о, Седи**л**о, Студи**л**о, Яри**л**о, dar şi Бан**ил**, Гуд**ил**/Гуд**ила**[12] etc. Or, erau nu numai simpli *Герги*, *Buzatu*, *Жеребец,* dar şi mult mai puternici/viguroşi − *Гергил*, *Buzilă*, *Жеребило*.

BDD-A6765 © 2013 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:46 UTC)

Observăm că la bulgari (rareori la români şi ruşi) e păstrată intact forma tracică a substantivului, nu *-ilă* sau *-ило*, ci *ил* (*il*); putem vorbi de o reminiscenţă tracică nativă, oricum subordonată gramatical şi semantic, în „construirea”-formarea slavică a limbii bulgarilor în spaţiul balcanic (sec. VII-VIII).

§ 4

Nativ e şi *il*-ul românescului comun *cop**il*** (şi, mai rar întîlnit, cel propriu, *Cop**il***). Nu excludem sensul de tînăr voinic pentru etimologia antroponimului *Cop**il*** din Serbia sec. XIV (N. A. Constantinescu, *Op. cit*., p. 248), un Marius *Cop**il*** (performer al tenisului românesc) îl avem în prezent (conform TVR1 „2 plus” şi Radio România Actualităţi, cu diverse ocazii); aceste nume − în acelaşi rînd cu ruseştii *Бан**ил*** ‹Ban**il**›, *Гуд**ил*** ‹Gud**il**› şi bulgăreştile Бо**ил** (Bo**il** „Viteazul”), Во**ил** (Vo**il** „Voinicul”).

Din păcate, în dicţionarele explicative ale românei nu aflăm indicat pentru cuvîntul *copil* sensul „bărbat voinic” (ştiut şi limbajului sud-slav, cel puţin sîrbesc, unde *копилáн* ‹kopilan›, pe lîngă sensul de „bastard” îl are şi pe cel de „flăcău voinic”; logic, în română pentru *copil* mai întîi a fost sensul de tînăr voinic, apoi a derivat cel de bastard; înţelesul „om de vîrstă mică” fiind un reflex tîrziu, din sec. XVII-XVIII[13]; vorba dată avîndu-l (admitem) pe *-il* din aceeaşi străvechime tracică (de „substrat”[14]) abordată aici; prefixoidul *cop-* ar fi o completare tîrzie, poate de după atrofiere în memoria colectivă a semnificaţiei lui *il*, acesta explicat popular prin „cineva tare cum îi trunchiul copaciului[15]/*copacului* (aromânii zic: stejarului[16])”; „tare ca un lemn-copaci” (la albanezi *kopáçe* ‹copáce› − bucată de lemn; măciucă); deci: *cop-il* înseamnă (etimologic) mai întîi (arhaic) *„bărbat puternic, asemenea stejarului de tare”, apoi derivatele: „bărbat-slugă la stăpîn”, „bastard”, „om de vîrstă mică (pînă la maturizare)”.

Un argument valoros pentru sensul primar: în poemele folclorice despre voinicii Mihu-copilu, Gruia-copilul ş. a. (vezi colecţiile V. Alecsandri/1866, G. Dem. Teodorescu/1885, Gr. Tocilescu/1900; antologiile Al. I. Amzulescu/1964, V. M. Gaţac/1983 ş. a.) prin *copil* se are în vedere, categoric, bărbatul puternic şi viteaz (nicidecum, zis aşa, alintător/hipocoristic, unui om de vîrstă mică); pînă şi atunci cînd acestui voinic i se zice dezmierdător *copilaş*, el tot bărbat puternic şi viteaz este. Un exemplu: „Cînd copilaş că-mi zvîrlea [pe rivalul crîncen Marcu], / mîna stîngă că-i frîngea, / mîna stîngă cu trei coaste. / Marcu la pămînt cădea / şi din grai că mi-şi grăia: / − Ai, copilaş...; / aşa viteaz n-am văzut!”[17].

Mai apoi, deci, au apărut sensurile: *tînăr puternic, *bastard, orice băieţel.

Ca să nu-l confunde cu *кóпеле* „băieţandru bătăuş”, „bastard”, bulgarii au zis folcloricului *кóпеле* „детенце” ‹copilaş›, realmente avîndu-i în poemele populare pe nişte mari viteji ca *Грушца-детенце* ‹Gruiţa-copilaşul›, *Секула-детенце* ‹Sekula-copilaşul›; sîrbii, evitînd pe *кőпиле*, îl au în folclor pe *дијете Грушца* ‹copilaşul Gruiţa›[18].

§ 5

Dintre sondările naturii tracice ale glosemului românesc *il*, numit cu aproximaţie *sufix*, amintim următoarele exemple:

BDD-A6765 © 2013 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:46 UTC)

Despre *-ilă* ca vorbă *dacică* în fraze româneşti din a doua jumătate a veacului XVI s-a pronunţat savantul enciclopedist B. P. Hasdeu (în 1878), exemplificîndu-şi aserţiunea prin cîteva cuvinte, inclusiv nume de personaje folclorice: „*Zor-ilă*, *Murg-ilă* şi alte [...]”[19].

Întrezărind originea *tracică* a constitutivului lexical *ilă*, eruditul filolog Sextil Puşcariu, pe lîngă acesta, semnala, pentru numele proprii istroromâne, şi formele *-il*, *-ilo*; „acest sufix, menţiona lingvistul, se găseşte în nume proprii, uneori în combinaţiile *-ajlo* şi *-ojlo*, *-ilic* şi *-ilko* − la sîrbi, la bulgari şi la ruşi (la aceştia şi sub forma *-ila*)”[20].

Referindu-se la personaje folclorice ca *Gerilă* şi *Ochilă*, teoreticianul literar Vladimir Streinu observa că sufixul umflat estetic *-ilă* (aşa zice: umflat estetic) al acestor nume „indică nu ştiu ce duh care dinăuntru [...] le aruncă spre enorm”[21] − uimitoare percepere corectă a naturii acestui cvasi sufix de către un literat!

Alături de *Murgilă*, *Miezilă*, *Zorilă*, *Flămînzilă*, *Ochilă* şi alte personaje mitice şi de basm cu sfîrşitul *-ilă*, într-un lexicon mitologic de orizont universal este inclus şi *Setilă*, descris ca „erou cu puteri neobişnuite, [...] cunoscut (se menţionează fără anume concretizări bibliografice) şi în folclorul *tracilor*”[22].

Străvechiul *il* (românizat *ilă*) împodobeşte plăcut o superbă galerie de personaje folclorice, formidabil regîndite artistic de scriitorul clasic moldovean (sec. XIX) Ion Creangă: *Gerilă*, *Setilă*, *Flămînzilă*, *Pîndilă*, *Păsărilă*, *Nimerilă*, *Buzilă* şi încă 9, care mai de care ca specific extraordinar. Asemenea personaje, avîndu-l pe *il* în propriile nume-porecle, justifică faptul că nu sînt oarecare Flămîndu, Setea, Buzatu etc., ci apelative cu final expres pronunţat pe un ton mai înalt (accentuat), de parcă „un duh (cum îşi imagina literatul citat) le aruncă dinăuntru spre enorm”: *Flămînz**ílă***, *Set**ílă***, *Buz**ílă*** etc. (situaţie similară şi la popoarele contextual consemnate; la sîrbi şi bulgari, de pildă, *момче́* ‹momcé› − „băiat”, „flăcău” sugerînd, pentru situaţii majore de aplicare a puterii corporale, un *Момч**ил*** ‹Momc**il**› − mare voinic, erou folcloric; rusescul *муж* ‹muj› − „soţ/bărbat” derivînd necesarmente un *Муж**ило*** ‹Muj**il**o› − bărbătoi, cogeamite viteaz).

§ 6

Odată cu trecerea timpului în decurs de secole, înţelesul de „puternic-viguros” al *il*-ului tracic şi-a extins conotaţia spre unele cuvinte ale continuatorilor de veche tradiţie vitejească balcanică − străromânii, vechii bulgari şi sîrbi, protoruşii; spre vocabule ca: *rom*. „bărbat”, „haidău”, „voinic”, „voievod”, „vodă”; *bulg*. „хайдук ‹haiduc›”, „вожд ‹vojd›”; *sîrb*. „јунак ‹ĭunak›”, „војвода ‹voĭvoda›”; *rus*. „разбойник ‹razboĭnik›”, „воин ‹voin›” ş. a.; inclusiv cu semnificaţii folclorice de uriaş, colosal, fantastic.

Noile corespondente ale arhaicului calificativ *il* (tot mai puţin sesizat-cunoscut) se adaugă onorific numelui de personaj folcloric sau de om real (conducător de ceată, oaste, ţară) − la români, bulgari[23], sîrbi[24], ruşi: *Bărbat* (sec. XIII) şi Radu *Haidăul* (sec. XVI) − domnitori ai Ţării Româneşti, Bîcu-*haiducu*, Velcu-*haiducul*, Barbu-*copilu*, Micu-*voinicu*, Gheorghe-*voinea*, Pintea-*viteazu*, Corbea-*viteazu*, Mihai *Viteazul* (domnitor al ţărilor române, 1600), Radu-*voievod*, Vintilă-*vodă*; Янкул-*войвода*; Бранко-*јунак*, Милош-*војновић*, Миу-*копил*, Марко-*краљевић*, Стефан-*војвода*; Соловей-*разбойник*, Аника [Иваника]-*воин*.

BDD-A6765 © 2013 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:46 UTC)

Un cîntec popular sîrbesc, intonat româneşte, are tabloul haiducului *Миу-копил* (*Miu-copilu*), incluzînd un vechi şi rar întîlnit cuvînt sîrbesc − *с(з)нопил* ‹s(z)nop**il**› „bătăuş” (înruditul său semantic *снóпит* ‹snópit› înseamnă „vînjos, josuț şi îndesat”[25]): „Miule, copile, / cealăi [amăgitor] şi znopile [bătăuş], / otelaş [tîlhăraş] de Motru, / fecioraş de codru, / feciorel de sîrb, / mărgălaş [care dă tîrcoale, înconjoară] de tîrg, / drăgălaş de fete, / iubeț de neveste”[26]. Acest *копил/copil* se apropie de zicerea *копилан* ‹kopilan› „şmecher, coțcar” [în albaneza ghegă, *kópil* ca adjectiv înseamnă „deştept, isteț, şiret”[27]], deşi sîrbul *Миу-копил* este viteazul care învinge în luptă, corp la corp, şi taie capul „călăului++++++++++++ (bogat)” Ianoş Unguru; asemenea *copil* nu poate fi deci om de vîrstă mică (subiectul îl au şi românii). Prin cuvîntul „copilaş” meglenoromânii au în vedere atît 1) *copil*, cît şi 2) băiat „între 15-18 ani, bun de însurat”[28].

§ 7

Aşadar, o străveche, de cel puțin trei mii de ani trecuți, vocabulă tracică: ***il*** „puternic”, „voinic” (adjectiv şi substantiv), examinată complex − mitologic, religios, istoric (şi arheologic), geografic, etnologic, filologic (şi etimologic, semasiologic, antroponomastic) −, serveşte la descifrarea originii unor noțiuni obscure, ca:

I) semnificația inscripțiilor în limba traco-dacă PERSCOR**IL**O şi SCOR**IL**O, de onorare-rememorare a **vitejilor** căzuți în lupte, aplicate pe mari obiecte ceramice de formă conică, în corespundere cu religia precreştină a geto-dacilor din sec. I-III;

II) lexemul *cop**il*** cu sens inițial de bărbat viteaz, în folclorul românesc şi al slavilor de sud; şi

III) − cea mai bogată achiziție − numeroase antroponime bulgare, sîrbe, româneşti şi ruseşti cu elementul tracic *il* (ca în *Бързил, Драгил;* Јабуч**ил**о ‹Iabucilo›[29]*, Дојћил; Ger**il**ă, Buz**il**ă; Мужило, Звонило*) şi echivalente ale aceluiaşi *il* uitat ca vorbă, în aceleaşi limbi (*-вода, -војвода; -јунак, -краљевић; -viteazu, -voinicu; -разбойник, -воин*). La etapa acestor echivalente se evaporă scutul sonor originar al vocabulei, dispare haina ei ca zicere, nu însă şi spiritul ei; în paralel tracicul *il* continuîndu-şi „pe viu” prezența în diferite limbi (română şi sîrbă) prin substantivul comun *copil/копил*, prin bogata antroponimie a românilor, bulgarilor şi ruşilor cu acelaşi *-il* (ultimii, pe lîngă multe porecle cu *-ilo*, avîndu-i şi pe Ban**il**, Gud**il**).

Ca probabil, acelaşi *il* în *trac*. ***il**ir, *korp**il** şi *sîrb*. *снопил.

Nu e vorba însă numai de aceste încercări de rezolvare etimologică, inclusiv extrem de importanta dărîmare a falsului (de 58 de ani în vehiculare) postulat „Decebal, fiul lui Scorilo”, înlocuit acum cu adevărul (prin dovezile expuse) despre venerarea cultuală sacră a eroilor martiri geto-daci. (Pe cînd în Dealul Grădiştii o piatră-monument întru amintirea bravilor strămoşi ai românilor? Avem Cluj-Napoca, avem Drobeta-Turnu-Severin − *nota bene!* −, de ce nu am avea şi Dealul Grădiştii-Sarmizegetusa?)

§ 8

Identificată cu certitudine, străvechea vocabulă tracică poate stimula cercetătorii la căutări şi desluşiri de alte realități geografice, istorice, folclorice, lingvistice, religioase

BDD-A6765 © 2013 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:46 UTC)

etc. nu mai puțin surprinzătoare (la prusieni şi lituanieni, de pildă, dintre indo-europeni), pentru că, foarte probabil, nu numai la români continuă să fie vii multe vocabule de origine traco-dacică (de peste patru milenii), ca: **baci**, **balaur**, **baltă**, **barză**, **bordei**, **brad**, **brînză**, **brîu**, **bucur**, **buză**, **căciulă**, **ceafă**, **cioară**, **cioc**, **ciut**, **cîrlan**, **fluier**, **gard**, **gata**, **ghiuj**, **groapă**, **grumaz**, **guşă**, **îngruzi**, **mal**, **mazăre**, **măgar**, **măgură**, **mărar**, **mînz**, **moş**, **mugur**, **murg**, **năpîrcă**, **pîrău**, **prunc**, **pupăză**, **raţă**, **rînză**, **scrum**, **sterp**, **strugure**, **strungă**, **ţap**, **ţarc**, **ţăruş**, **ţeapă**, **urdă**, **vatră**, **zară**, **zgardă** ş. a.[30]

De peste patru milenii deci − vii, vorbite curent, aceste cuvinte, din un total de 89 care provin „în mod sigur din substrat” (Gr. Brîncuş, p. 130).

Cu atît mai mult putem admite evoluarea − modificată lingvistic, pe parcurs de 3500 de ani ca menționare scrisă − a glosemului tracic (indo-european) ***il***.

§ 9

Dar (am remarcat la început) acest glosem se mai vorbea şi de ugariți şi fenicieni (care, față de traci, sînt mai vechi în istorie), aparținînd altei comunității lingvistice − afroasiate (hamito-semite)[31]; vocabula în cauză certificînd astfel înrudirea ei cu marea familie de limbi aşa-denumite (H. Pedersen, 1903) nostratice[32], cu extensiune mai largă şi mult mai depărtată ca timp (din paleolitic, „la circa patruzeci de milenii trecute”[33]) în istoria limbilor lumii; din acele vremuri, cînd strămoşii ugariților, fenicienilor şi tracilor în alt fel, probabil, erau numiți, strănepoții şi răsstrănepoții lor continuînd a deține, admitem, aceeaşi, a vechilor strămoşi, vocabulă ***il***, cu acelaşi înțeles energizant şi de vis frumos pentru toată lumea: ***puternic***.

---

* În tot ce scriem respectăm normele ortografice ale românei conform convingerii unor lingvişti de mare prestigiu (Alf Lombard, Eugen Coşeriu, Mioara Avram), dar şi a noastră, cu *Argumente anti „î” din „a” şi „sunt”*, publicată în „Revista de lingvistică şi ştiință literară” (Chişinău), 2009, nr. 1-2, p. 46-52.

[1] Vezi Иваничка Георгиева, *Един старинен култ в Родопите, Странджа и междуречието на Струма и Места //* Родопски сборник, том III, София, Издателство на Българската Академия на Науките, 1972, с. 170-171; Л. А. Гиндин, *Древнейшая ономастика Восточных Балкан (Фрако-хетто-лувийские и фрако-малоазийские изоглоссы)*, София, Издательство Болгарской Академии Наук, 1981, с. 158, 160; Gh. Muşu, *Din mitologia tracilor (Studii)*, Bucureşti, Cartea Românească, 1982, p. 165-166, 169-170, 172; Гомер, *Илиада,* Перевод с древнегреческого Н. Гнедича, Москва, „Художественная литература”, 1986, с. 141, 148, 153; *Мифологический словарь*, Москва, „Советская энциклопедия”, 1990, с. 67 (*Асират*), с. 238 (*Илу*); Н. А. Флоренсов, *Троянская война и поэмы Гомера*, Москва, „Наука”, 1991, с. 88: „слово *Илион* [происходит] от имени Ила” ‹cuvîntul *Ilion* provine de la numele Il›. [Apropo: în corpusul de cronici vechi ruseşti din sec. XI *Повесть временных лет* aflăm, ca nume de oraş-cetate pe stînga Niprului de Mijloc, un *Воин* ‹Vóin − „Luptătorul”, „Oşteanul”›; idee similară astfel, în alt areal etnic şi geografic, după 3500 de ani.]

[2] Христо Данов, *Траки*, София, Държавно издателство „Народна просвета”, 1982, с. 41, 45, 54.

BDD-A6765 © 2013 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:46 UTC)

[3] S. Jakó, *Date privitoare la cercetările arheologice de la Grădiştea Muncelului în anii 1803-1804 (II)* // Acta Musei Napocensis, VIII, 1971, p. 442.

[4] C. Daicoviciu [cu 13 colaboratori], *Şantierul arheologic Grădiştea Muncelului − Blidarul. Rezultatele săpăturilor din campania anului 1954* // Studii şi cercetări de istorie veche, 1955, VI, nr. 1-2, p. 195-238.

[5] V. Pisani, *Paideia (Revista di informazione bibliografica)*, 16, Genova, 1961, p. 246: Perscorilo − nume de om, proprietar de atelier.

[6] C. Daicoviciu, *Şantierul*..., [Bucureşti, 1955], p. 203; Вл. Георгиев, *Тракийският език*, София, 1957, с. 25-26; acelaşi, *Траките и техният език*, София, 1977, с. 199-200; I. I. Russu, *Limba traco-dacilor*, Bucureşti, 1967, p. 115; Ion Horaţiu Crişan, *Ceramica daco-getică*, Bucureşti, 1968, p. 48; Dumitru Almaş, *Decebal − [...] strămoşul eroilor*, Bucureşti, 1972, p. 66, 71; Paul MacKendrick, *Pietrele dacilor vorbesc,* În româneşte de Horia Florian Popescu, Bucureşti, 1978 [originalul cărţii, în engleză, e din 1975], p. 56; *Dicţionar de istorie veche a României (Paleolitic − sec. X)*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1976, p. 523, 536; Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, Bucureşti, 1978, p. 227; В. П. Нерознак, *Палеобалканские языки,* Москва, Издательство „Наука", 1978, с. 36; Jan Trynkowski, *Încă odată despre „Decebalus per Scorilo"* // Acta Musei Napocensis, XVI, 1979, p. 507-512; Ioan Glodariu, *L'intensité de l'influence romaine en Dacie pré-romaine* // Thraco-Dacica, 1984, tomul V, nr. 1-2, p. 153; D. Protase, *„Decebalus per Scorilo" în lumina vechilor şi noilor interpretări* // Thraco-Dacica, 1986, tomul VII, nr. 1-2, p. 146-153; Hadrian Daicoviciu, Pompiliu Teodor, Ioan Cîmpeanu, *Istoria antică şi medie a României. Manual pentru clasa a VIII-a*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1989, p. 44; *Enciclopedia arheologiei şi istoriei vechi a României, vol. II*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1996, p. 32: „Decebal [...] Probabil fiu al lui Scorilo" [apare (ne bucurăm) semnul ezitării: „probabil"].

[7] De exemplu: K. Horedt, *Cu privire la interpretarea unor ştampile epigrafice* // Studii şi cercetări de istorie veche, XXIV, 1973, nr. 1, p. 103-110; Mircea Babeş, *Puncte de vedere relative la o istorie a Daciei preromane* // Studii şi cercetări de istorie veche şi arheologie, XXV, 1974, nr. 2, p. 223-224: „*Decebalus per Scorilo* [...] nu se citeşte obligatoriu *Decebal, fiul lui Scorilo*".

[8] Am expus această opinie în articolele: *Litere, cuvinte şi realităţi istorice geto-dacice* (ziarul „Ştiinţa" al Academiei de Ştiinţe a RSS Moldoveneşti, Chişinău, 1982, nr. 13-14); *Inscripţia DECEBALVS PERSCORILO în viziune istorică, arheologică şi etnofolclorică* (volumul „Moldova: deschideri ştiinţifice şi culturale, I", Chişinău, 1993, p. 215-216); *Formula SCORILO ca precizare cultuală scrisă, de sacru şi magnific, pe anumite obiecte ceramice ale geto-dacilor* (culegerea „Mircea Eliade, mit şi simbol", Chişinău, 1996, p. 46-53); *Valoarea deosebită a elementului ILO în inscripţiile geto-dacice* (culegerea „Originea şi dezvoltarea tracilor la est de Carpaţi", Chişinău, 1996, p. 76-81). Vizavi de ILO − VITEJILOR/EROILOR, din 1982 este valorosul aport informativ colateral problemei: „*hērōs* era în Hellada orice răposat [... mai tîrziu − numai căpeteniile] de neamuri, ginţi, cetăţi, a *puternicilor* lumii acesteia" (Gh. Muşu, *Op. cit.*, p. 174).

[9] Rodica Popovici, *Antroponim dacic scris cu litere latine în aşezarea de la Borniş − Neamţ (secolele II-III e. n.)* // Arheologia Moldovei, XIII, Iaşi, 1990, p. 155-160. (Nu intrăm aici în discuţie despre „litere latine" sau dacice latinizate examinînd configuraţia grafemelor S [în trei feluri] şi V [u] de pe ştampilele de la Grădiştea Muncelului şi scrierea de la Borniş).

BDD-A6765 © 2013 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:46 UTC)

[10] Стефан Илчев, *Речник на личните и фамилни имена у българите*, София, Изд-во на БАН, 1969; *Песни южных славян*, Перевод с болгарского, сербскохорватского и словенского, Издание Ю. Смирнова, Москва, 1976.

[11] Vezi N. A. Constantinescu, *Dicţionar onomastic românesc*, Bucureşti, Editura Academiei RPR, 1963.

[12] А. Д. Чертков, *Очерк древнейшей истории протословен*, Москва, В Университетской Типографии, 1851, с. 60, 104, 105; М. Ф. Семёнова, *Русские личные имена в средневековых иноязычных документах* // Ономастика, Москва, 1969, с. 90; С. Б. Веселовский, *Ономастикон. Древнерусские имена, прозвища и фамилии*, Москва, Изд. АН СССР, 1974; *Слово о полку Игореве*, Издание Д. Лихачёва и Л. Дмитриева, Москва, 1987, с. 47, 75; J. Ferrel, *Исторические заметки о русских именах типа* Душило // Резюме докладов и письменных сообщений на IX Международный съезд славистов – Киев (сентябрь, 1983), Москва, 1983, с. 109-110. [*Il*-ul unor atare nume îşi poate avea începutul din convieţuirea sclavinilor cu tracii, sec. VI-VII].

[13] Ion Coteanu, Marius Sala, *Etimologia şi limba română*. *Principii − probleme*, Bucureşti, Editura Academiei RSR, 1987, p. 84, 86.

[14] Gr. Brîncuş, *Vocabularul autohton al limbii române*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1983, p. 70.

[15] Un cîntec folcloric, înregistrat prin 1927 pe stînga Prutului (s. Hînceşti, jud. Lăpuşna) are un vers-elogiu al *copaciului*: „Frunzul verdi lemn-copaşi [...]” (Teodor Roşculeţ; *Materialuri folcloristice [...], vol II*, Ediţie de P. Ursache şi C. Manolache; Ploieşti, „Libertas”, 2011, p. 216).

[16] Aromânescul copaci-stejar îl avem indicat printre alte lexeme de: I. I. Russu, *Elemente autohtone în limba română. Substratul comun româno-albanez*, Bucureşti, Editura Academiei RSR, 1970, p. 150.

[17] *Balade populare româneşti, I*, Antologie de Al. I. Amzulescu, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1964, p. 385.

[18] Consultă balada *Женидба Груице Новаковића* în *Народне српске пјесме*, скупио и и на свијет издао Вук Стеф. Караџић, Књига трећа, У Липисци, 1823, с. 76-89.

[19] B. P. Hasdeu, *Cuvente den bătrîni, I*, Ediţie de Gheorghe Mihăilă, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1983, p. 269, 275.

[20] Sextil Puşcariu, *Studii istroromâne, II*, Bucureşti, 1926, p. 308 (apud: Mioara Avram, *Sufixele româneşti -ilă masculin şi -ilă/'-ilă feminin* // Studii şi materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română, II, Bucureşti, 1960, p. 172).

[21] *Istoria literaturii române, III: Epoca marilor clasici,* Bucureşti, Editura Academiei RSR, 1973, p. 270.

[22] George Lăzărescu, *Dicţionar de mitologie*, Bucureşti, 1979, vezi respectivele articole-denumiri de personaje.

[23] Петър Динеков, *Български фолклор, ч. I*, София, „Български писател”, 1959.

[24] Vezi *Народне српске пјесме*, скупио и и на свијет издао Вук Стеф. Караџић, У Липисци (I-III), у Бечу (IV), 1823-1833; *Эпос сербского народа,* Издание подготовил И. Н. Голенищев-Кутузов, Москва, Издательство Академии Наук СССР, 1963; Cristea Sandu Timoc, *Cîntece bătrîneşti şi doine* [inclusiv sîrbeşti cîntate româneşte], Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1967; *Pagini de folclor românesc* [şi sîrbesc intonat româneşte] *din Serbia*, *Texte din colecţia lăutarului Sima G. Prunarević* [ca român: Prunarĭu (vezi p. 118)], Editori: Elena Ramona Potoroacă şi Zvonko Trailović, Sibiu, Editura Astra Muzeum, 2011.

BDD-A6765 © 2013 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:46 UTC)

[25] И. И. Толстој, *Српскохрватско-руски речник*, Москва, Издавачко предузеће „Руски језик”, 1982, с. 558.

[26] *Pagini de folclor românesc* [şi sîrbesc intonat româneşte] *din Serbia*..., p. 107.

[27] Ion Coteanu, Marius Sala, *Op. cit.*, p. 84.

[28] Emil Ţîrcomnicu, *Obiceiuri şi credinţe macedoromâne. Dicţionar*, Bucureşti, Editura Biblioteca Bucureştilor, 2009, p. 32.

[29] Despre calul înaripat, cu puteri excepţionale, Јабуч**ил**о, din folclorul sîrbilor, vezi *Народне српске пјесме*, скупио и и на свијет издао Вук Стеф. Караџић, Књига четверта, У Бечу, 1833, с. 16.

[30] Consultă: I. I. Russu; *Limba traco-dacilor*, *Ediţia a II-a*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică; 1967; acelaşi, *Elemente autohtone...* [1970]; *Scurt dicţionar etimologic al limbii moldoveneşti*, Redactori: M. Gabinschi şi N. Raevschi [Responsabil de cuvintele autohtone − M. Gabinschi], Chişinău, Redacţia Principală a Enciclopediei Sovietice Moldoveneşti, 1978; Ariton Vraciu, *Limba daco-geţilor*, Timişoara, „Facla”, 1980; Gr. Brîncuş, *Vocabularul autohton ...* [1983].

[31] Ca personaje mitice, cu sensul de „puternici/viguroşi”, ugariţii şi fenicienii îi aveau pe ***Ил***́*м* şi ***Ил***́*м*, iar la semiţii de vest **Ил**u/**Ил**y era în postură de zeu suprem (*Мифологический словарь...,* ibidem).

[32] Vezi В. А. Дыбо, В. А. Терентьев, *Ностратическая макросемья и проблема её временной локализации* // Лингвистическая реконструкция [...] Проблемы изучения ностратической макросемьи языков, Москва, Издательство „Наука”, 1984, с. 3-20. În aceeaşi ediţie cu autorii citaţi V. A. Dîbo şi V. A. Terentiev, conceptul nostratic este susţinut şi argumentat cu noi cercetări de lingviştii Veaceslav Vs. Ivanov [Вяч. Вс. Иванов] (p. 21-25), K. I. Pozdneakov [К. И. Поздняков] (p. 26-30), E. A. Helimski [Е. А. Хелимский] (p. 31-48, incluzînd şi o bogată bibliografie a conceptului).

[33] Б. А. Серебренников, *Проблема достаточности основания в гипотезах, касающихся генетического родства языков* // Теоретические основы классификации языков мира. Проблемы родства, Москва, Издательство „Наука”, 1982, с. 56: „Ностратический язык существовал примерно сорок тысяч лет тому назад ‹Limba nostratică a existat aproximativ patruzeci de mii de ani în urmă›”. [Totodată autorul atenţionează asupra insuficienţei dovezilor pentru ipoteza unei comunităţi de limbi nostratice. Doi ani mai tîrziu cinci autori (vezi nota precedentă), fără a-l nominaliza pe V. A. Serebrennikov, lărgesc şi aprofundează cu noi dovezi conceptul Pedersen al familiei de limbi nostratice.]

BDD-A6765 © 2013 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:46 UTC)